

НИКИТЕНКО О.В.

старший викладач,
кафедра ділової іноземної мови та
міжнародної комунікації,
Національний університет харчових технологій,
м. Київ, Україна

ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ

У статті розглядається поняття та зміст іншомовної комунікативної компетентності, як вагової складової професійної компетентності студентів ВНЗ немовних спеціальностей. Значна увага приділяється аналізу таких понять, як «професійна компетентність» економіста, «комунікативна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність» та їх структурним компонентам. Вчинено спробу проаналізувати взаємозв'язок між викладанням іноземної мови та підготовкою майбутніх фахівців у галузі економіки. З'ясований вплив іншомовної підготовки на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців. Визначені фактори, які сприяють найбільш ефективному розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів. Робиться акцент на важливості компетентісних форм та методів роботи, які спрямовані на розвиток мовленнєвих навичок на основі професійно - спрямованого учбового матеріалу.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність, професійна компетентність, складові компетентності, мовна підготовка, фахівці з економіки.

В статье рассматривается понятие и содержание иноязычной коммуникативной компетентности, как весомой составляющей

профессиональной компетентности студентов вузов неязыковых специальностей. Значительное внимание уделяется анализу таких понятий, как «профессиональная компетентность» экономиста, «коммуникативная компетентность», «иноязычная коммуникативная компетентность» и их структурным компонентам. Предпринята попытка проанализировать взаимосвязь между преподаванием иностранного языка и подготовкой будущих специалистов в области экономики. Выяснено влияние иноязычной подготовки на формирование профессиональных компетенций будущих специалистов. Определены факторы, способствующие наиболее эффективному развитию иноязычной коммуникативной компетентности студентов. Делается акцент на важности компетентностных форм и методов работы, направленных на развитие речевых навыков на основе профессионально - направленного учебного материала.

Ключевые слова: иноязычная коммуникативная компетентность, профессиональная компетентность, составляющие компетентности, языковая подготовка, специалисты по экономике.

The article deals with the concept and content of foreign language communicative competence as an important component of the professional competence of students of non-linguistic specialties. Considerable attention is paid to the analysis of such concepts as "professional competence" of an economist, "communicative competence", "foreign language communicative competence" and their structural components. An attempt was made to analyze the relationship between the foreign language teaching and the training of future economists. The influence of foreign language training on the formation of professional competences of future specialists is clarified. The factors that contribute to the most effective development of students' foreign communication skills are identified. The emphasis is given on the importance of such forms and methods of work that are aimed at developing language skills and based on professionally oriented material.

Key words: foreign language communicative competence, professional competence, competency components, language training, specialists in economics.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Випускники українських вузів, які володіють високим рівнем професійних та наукових знань, стикаються зі значними труднощами рівноправного входження в інше іноземне професійне середовище, що викликане незнанням етики професійного спілкування; невмінням користуватися професійною термінологією, обговорювати та спільно вирішувати професійні задачі. Водночас саме випускники вузів немовних спеціальностей задіяні в першу чергу в інтенсивному міжнародному професійному спілкуванні і потребують цілеспрямованої підготовки до нього.

Зміна характеру попиту на іноземну мову призвело до зміни вимог до лінгвістичної освіти в немовному ВНЗ. Домінуюча роль у підготовці майбутніх фахівців відводиться формуванню компетенцій, призначених забезпечити оволодіння студентами навичками професійно-орієнтованого іноземного спілкування як ефективного засобу, що підвищує професійний потенціал економіста та результативність його діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел свідчить про те, що проблема формування професійної компетентності фахівців, в тому ж числі і іншомовної комунікативної компетентності, завжди цікавила науковців.

Серед вітчизняних та зарубіжних авторів, які присвятили свої роботи проблемі підготовки студентів економічних спеціальностей В. Андрущенко, В.Беспалько, Г.Васянович, Л.Волович, Ю.Голубєв, В.Зінченко, І.Зязюн, Ю.Колесников, С.Касіянець, В.Кремень, В.Медніков, В.Стасюк, В.Яровий, та ін. Таке питання, як професійна компетентність студентів-економістів аналізували Н.Боярчук, О.Овчарук, Н.Сімаєва та ін. Проблеми професійно-спрямованого навчання іноземних мов висвітлювалися у працях Е.Бревстера, С.Джекобсона, О.Коваленко

В.Кохонена, О.Кузнецової, К.Стенберга, І.Шестопалової та ін. Психологічний аспект навчання іноземним мовам окреслюється в роботах Н.Гез та І.Зимньої. Питання комунікативної компетентності майбутнього менеджера у процесі професійної підготовки та культури професійного спілкування розглядалися В.Черевко та В.Лівенцовою; питання дидактичних та методичних основ викладання іноземної мови у вищих учбових закладах висвітлювали І. Берман, Г.Китайгородська, Л.Образцова, Г. Чередніченко та ін.

Розглянуті в роботах фактори професійної та мовної підготовки студентів дозволяють більш повно аналізувати умови формування інтересу до економічної професії, а також використовувати їх при розробці основних умов навчання іноземної мови як фактору формування професійно компетентного спеціаліста.

Отже, **мета нашого дослідження** полягає у розкритті змісту понять «професійна компетентність», «комунікативна компетентність» та «іншомовна комунікативна компетентність»; аналізі та узагальненні різноманітних підходів щодо визначень цих понять; розгляді взаємозв'язку між викладанням іноземної мови та підготовкою майбутніх фахівців та виявленні факторів, які сприяють найбільш ефективному розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів-економістів.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності як складової професійної компетентності потребує визначення понять «професійна компетентність» та «комунікативна компетентність».

Поняття «професійна компетентність» вважалось складовою професіоналізму з появою у 80-тих роках ХХ століття. Термін «компетентність» (від лат. *competentia*, від *competo* – взаємно прагну; відповідаю, підхожу) – гарна обізнаність у чому-небудь, знання, досвід; поняття, що висвітлює аспекти поведінки людини, пов'язані з виконанням роботи, визначає основну характеристику особистості, яка досягла або здатна досягти високих результатів у діяльності. Професійна

компетентність розуміється як певна система, що інтегрує знання, уміння, навички, професійно значущі якості особистості, яка забезпечує виконання особистих професійних зобов'язань [6].

С.Горобець розглядає компетентність як володіння людиною відповідною компетенцією (від лат. *compeete* – добиваюся, відповідаю, підхожу), яка містить її особистісне ставлення до предмета діяльності. Компетентнісна в окремій галузі людина має певні знання та здібності, що надають їй можливість обґрунтовано судити про цю галузь й ефективно діяти в ній [2].

Професійно-компетентною визнається така робота спеціаліста, в якій професійна діяльність здійснюється на достатньо високому рівні, досягаються відчутні результати праці, реалізується особистісний потенціал. При цьому компетентність фахівця визначається співвідношенням у реальній діяльності його професійних знань і вмінь з одного боку, та професійних позицій, психологічних якостей - з іншого. Компетентність розглядається як поєднання психічних якостей, тобто психічного стану, що дозволяє діяти самостійно й відповідально, як володіння людиною здатністю й умінням виконувати певні трудові функції [7; 387].

Підсумовуючи різні трактування поняття, можна виділити спільні особливості для всіх тлумачень «компетентність»: представляє собою сукупність різних компетенцій людини, розглядається у контексті професійної діяльності, її сформованість передбачає сукупність вмінь та навичок діяльності спеціаліста, зорієнтованих на майбутню спеціалізацію особистості з урахуванням взаємодії у групі, самовдосконалення, розвитку лідерських, організаційних, комунікативних якостей, а також мотиваційних факторів особистості.

За А. Хуторським [4], складовими компетентності є: навчально - пізнавальна компетентність, яка несе освітню функцію компетентності; особистісна й ціннісно-смілова компетентності, які виконують психолого - індивідуалізуючу функцію компетентності та соціально-трудова й

загальнокультурну компетентності, які виконують діяльнісно - групову функцію компетентності. Класифікація А. Хуторського орієнтована як на індивідуальний, так і професійний розвиток особистості.

За іншою класифікацією структурними компонентами професійної компетентності є три сфери: мотиваційна, предметно-практична (операційно-технологічна) та сфера саморегуляції [2; 14].

Слідом за А. Хуторським ми розділяємо поняття «компетентність» і «компетенція». Якщо особистісні якості студентів умовно розглядати як якусь «даність», «реальність», а придбання комунікативного досвіду як перспективу, то саме від наявності (або відсутності) комунікативної компетенції буде залежати рівень професіоналізму фахівця, його професійна комунікативна компетентність. Поняття «компетентність» визначається як здатність людини до практичної діяльності, а «компетенція» як змістовний компонент такої можливості у вигляді знань, умінь, навичок.

На основі узагальнення опрацьованих джерел можна виділити такі компоненти в структурі професійної компетентності майбутніх економістів, а саме: 1) компетенції у сфері економічної діяльності (знання методів економічного аналізу; наявність системного уявлення про структуру і тенденції розвитку української та світової економіки; знання принципів прийняття і реалізації економічних рішень; уміння здійснювати пошук економічної інформації та використовувати її у професійній діяльності; уміння проводити економічний, стратегічний аналіз та оцінку фінансово-господарської діяльності підприємств; уміння проводити контроль, аудит грошових коштів, виробничих запасів, основних фондів на підприємствах та організаціях тощо); 2) компетенції в інших сферах професійної діяльності (система знань з фінансів, маркетингу, обліку, аудиту, міжнародної економіки, менеджменту); 3) виробничо-діяльнісна компетенція (передбачає знання посадових інструкцій згідно з кваліфікацією фахівця, а саме: обізнаність з вимогами, функціями, правами, обов'язками;) 4) компетенція у сфері самовизначення і

саморегуляції особистісних якостей (впевненість у собі, самоконтроль, високий рівень мотивації до досягнень, визнання необхідності неперервної освіти впродовж життя тощо); 5) інформаційно-комп'ютерна компетенція (передбачає знання теоретичних основ функціонування комп'ютерної техніки; уміння працювати в Інтернет-мережі; уміння працювати із спеціалізованим програмним забезпеченням тощо); 6) комунікативна компетенція (знання ділового етикету, толерантність до існування інших поглядів, ефективна групова взаємодія, позитивна установка щодо себе й оточуючих тощо);

Цілі навчання у вищій школі, які зазначені у «Концепції розвитку економічної освіти в Україні», підтверджують значну роль комунікативної діяльності у процесі професійної підготовки майбутніх економістів, яка спрямована на оволодіння студентами методами організації власної навчально-пізнавальної діяльності з метою вдосконалення професійних якостей, умінь та навичок. [5].

Тому, в рамках даного дослідження зацікавленість становить поняття «комунікативна компетентність», яка є важливим структурним компонентом професійної компетентності та якісною характеристикою особистості фахівця і охоплює сукупність науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок в області здійснення професійної комунікації, стійку мотивацію професійного спілкування.

Професійна компетентність як єдність спеціальних і міждисциплінарних ключових компетентностей особистості означає не тільки ефективне використання знань і майстерності, але й постійну генерацію нових знань і вмінь, які мають забезпечити конкурентоспроможність сучасного фахівця. Іншомовна компетентність як функціональний, предметний компонент професійної компетентності майбутніх економістів набуває нових характеристик в глобальному інформаційному просторі [1].

Під поняттям «іншомовної комунікативної компетентності» (ІКК) слід розуміти здатність і готовність здійснювати ефективну іншомовну

комунікацію не носіями тієї чи іншої мови; така здатність і готовність формується на основі певного комплексу компетенцій і якостей особистості, які складають структуру іншомовної комунікативної компетентності особистості.

Дослідник А. Щукін розглядає іншомовну комунікативну компетентність як «здатність засобами мови, що вивчається, здійснювати мовну діяльність відповідно до цілей і ситуацій спілкування в рамках тієї чи іншої сфери діяльності» [8, 139]. Щодо структури ІКК автором виділяється: 1) лінгвістична (мовна) компетенція, тобто володіння знаннями про систему мови, про правила функціонування одиниць мови в мовленні і здатність за допомогою цієї системи розуміти чужі думки і висловлювати власні судження в усній і письмовій формі; 2) мовна компетенція, або знання способів формування і формулювання думок за допомогою мови, що забезпечують можливість організувати і здійснити мовленнєву дію (реалізувати комунікативний намір), а також здатність такими способами користуватися в мовному акті; 3) соціокультурна компетенція передбачає знання учнями національно-культурних особливостей соціальної і мовної поведінки носіїв мови: їх звичаїв, етикету, історії та культури, а також способів користування цими знаннями в процесі спілкування; 4) соціальна компетенція, або бажання і вміння вступати в комунікацію з іншими людьми, здатність орієнтуватися в ситуації спілкування і будувати висловлювання відповідно до комунікативних намірів мовця і ситуації; 5) стратегічна (компенсаторна) компетенція - це заповнення учнями прогалів у знанні мови, а також мовному та соціальному досвіді спілкування в іншомовному середовищі; 6) дискурсивна компетенція, що означає здатність учня використовувати певні стратегії для конструювання та інтерпретації тексту; 7) предметна компетенція - це здатність орієнтуватися в змістовному плані спілкування в певній сфері людської діяльності; 8) професійна компетенція, тобто здатність до успішної професійної діяльності [8, 139-142].

Отже, іншомовна комунікативна компетентність - це інтегративне утворення особистості з комплексною структурою. Вона виступає як взаємодія лінгвістичної, соціокультурної, соціальної, стратегічної, комунікативної компетенцій і рівень сформованості останніх дозволяє майбутньому фахівцеві здійснювати іншомовну, зокрема міжмовну, міжособистісну комунікацію.

На нашу думку мовна, лінгвістична, соціолінгвістична, соціокультурна, стратегічна, дискурсивна і соціальна компетенції є ключовими або базовими компетенціями, тобто тим мінімумом іншомовних компетенцій, яким повинен володіти випускник немовного вузу для здійснення успішної та ефективної комунікації в повсякденному і професійній сферах спілкування.

Ефективність формування професійної компетентності забезпечується підготовкою економіста на основі інтеграції елементів, змісту профільних дисциплін та іноземної мови в учбовій діяльності, формування професійних вмінь вирішувати важливих виробничих завдань іноземною мовою, навчанню діловому спілкуванню, іншомовній комунікації, використовуючи сучасні технічні засоби навчання.

На даний час в економічній освіті відбувається процес посилення ролі гуманітарних дисциплін, як фактор забезпечення успішної соціалізації студентів, а іноземна мова як дисципліна має виражений міждисциплінарний характер.

Курс англійської мови, який вивчають майбутні економісти розроблено з урахуванням того, що студенти володіють знаннями з таких дисциплін, як економічна теорія, зовнішньоекономічна діяльність, макроекономіка та мікроекономіка, менеджмент, маркетинг, управління виробництвом. Зміст навчального матеріалу економічних факультетів є орієнтовним на конкретні задачі й ситуації [3].

У загальній стратегії навчання іноземним мовам на немовних факультетах вузу передбачена вимога щодо розвитку іншомовної комунікативної компетенції в професійній сфері спілкування. На сьогодні

вищий заклад ставить завдання не лише суттєво оновити зміст навчання іноземним мовам, але і ввести нові способи формування ІКК майбутніх фахівців. При відборі підходів до формування комунікативної компетенції студентів враховується відповідність форм і методів навчальної роботи поставленим цілям з метою формування компетентнісного фахівця. Для цього потрібно відібрати такі підходи, спрямовані на формування компетенцій, які можна назвати компетентнісними. Компетентнісними є ті форми і методи роботи, які мають не тільки навчальне, а й життєве обґрунтування, при цьому формування компетенцій студентів залежить від їх активності.

Процес формування ІКК майбутнього фахівця повинен враховувати специфіку викладання іноземної мови в немовному вузі і можливий за певних педагогічних умов: поетапності формування іншомовної комунікативної компетенції та інтенсифікації цього процесу; визначення складу змісту комунікативної компетенції, аналізуючи відповідну професійну діяльність; заглиблення в іншомовне середовище за допомогою проведення конференцій, рольових і ділових ігор, читання оригінальної літератури зі спеціальності.

Серед факторів, які сприяють формуванню ІКК варто виділити участь у розробках проектів, швидкий доступ до інформації та можливість підвищення кваліфікації закордоном.

Для формування ІКК необхідно перш за все створити таку сприятливу обстановку, де можна було б відпрацьовувати комунікативні навички, тобто спілкуватися. В. Хуторський наголошує на необхідності розвитку соціально-групової компетентності, оскільки майбутня професійна діяльність особистості передбачає взаємовідносини у групі та потребує вміння швидко реагувати у команді та адаптуватися до її членів [4].

У процесі навчання іноземної мови студентів можна використовувати, наприклад, такі компетентнісні технології, як розвиток критичного мислення (виконуючи вправи на розвиток письма та читання), метод дебатів, ігрова технологія, проблемні дискусії, технологія інтерактивного

навчання, технологія модульного навчання та проектний метод. При навчанні мов особливе значення приділяється парній, груповій або колективній роботі. Ці форми роботи поступово знімають мовний бар'єр, і студенти можуть одночасно відпрацьовувати і удосконалювати навички розмовної мови і навички сприйняття іноземної мови на слух. Саме завдяки мовній практиці студенти можуть перевірити свою гіпотезу щодо того, як мова працює і розвивається. Інтерактивні завдання допомагають студентам спілкуватися і набувати нових умінь та навичок на практиці [10, с. 380].

Відповідно, згаданий компетентнісний підхід висуває на перше місце не інформованість студента, а вміння вирішувати проблеми, тому технології для формування професійної компетентності повинні бути зорієнтовані на практику, і в результаті сформувати здатність студента до дії, вирішення професійних завдань.

Дуже часто використання різноманітних матеріалів та технологій навчання на заняттях з іноземної мови є обмеженим, з одного боку, рівнем розвитку студентів, їх готовністю до сприйняття таких складних явищ, з іншого, що також важливо, особистісними і професійними якостями педагога. Таким чином, з метою отримання максимального ефекту від подібного роду занять необхідними стають наступні умови забезпечення інноваційного характеру діяльності викладачів, а саме: постійне вдосконалення професійних навичок, розгляд способів підвищення внутрішньої і зовнішньої мотивації студентів та визначення базових принципів навчання іноземної мови у світлі формування професійної компетентності майбутніх економістів.

Отже, формування професійної компетентності майбутнього економіста засобами іноземної мови буде успішним, якщо професійна компетентність економіста буде формуватися на основі інтеграції елементів змісту профільних дисциплін та іноземної мови у навчальній діяльності; формування професійних умінь для вирішення виробничо-економічних завдань на іноземній мові; формування інтерактивного

професійного середовища в навчанні ділового спілкування, груповий роботі з використанням сучасних засобів іншомовної комунікації.

Висновки. Стрімкий розвиток та зміцнення міжнародних зв'язків в різних галузях життєдіяльності суспільства актуалізувало вимоги до професійної підготовки спеціалістів. Особливе значення в даних умовах набувають такі професійні якості особистості майбутнього економіста, які сприяють успішній професійній комунікації в рамках професійної компетентності та розвитку економічного партнерства. Саме ці якості спроможні забезпечити його конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці.

Одним з найважливіших аспектів розвитку соціально активної особистості в умовах університету є становлення спеціаліста, який іншомовно-комунікативно-компетентний та орієнтований на досягнення взаємних узгоджених дій у суспільстві.

Перспективами нашого подальшого наукового пошуку вважаємо вивчення питання щодо можливих шляхів подолання протиріч між вимогами, пред'явленими міжнародними стандартами до рівня володіння професійною мовою, та недостатньою розробленістю технологічного аспекту навчання іншомовній комунікативній компетентності та професійно-орієнтованому спілкуванню студентів немовних ВЗН.

Література

1. Авраменко М.М. Іноземна мова як засіб формування професійної компетентності майбутніх економістів / М. М. Авраменко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. - 2009. – Вип. 132. - С. 393–397.
2. Горобець С. А. Теоретичні засади проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста / С. А. Горобець // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 31. – С. 106–109.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Відділ сучасних мов. - К: Ленвіт, 2003. - 78с.

4. Компетенции в образовании: опыт проектирования: сб. науч. тр. / под ред. А. В. Хуторского. – М.: Научно-внедренческое предприятие «ИНЭК», 2007. - 327 с.
5. Концепція розвитку економічної освіти в Україні // Освіта в Україні. - 2004. - 23 січня. - С. 4-5.
6. Чаплак М. Сучасні тенденції формування професійної компетентності майбутніх педагогів [Електронний ресурс] / М. Чаплак, С. Котова // Современные вопросы мировой науки - 2010: материалы конференции. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Pedagogica/58932.doc.htm.
7. Чередніченко Г.А. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей / Г. А. Чередніченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: збірник статей. - Ялта: РВВ КГУ, 2013. - Вип. 41. - Ч. 4. - С. 386-392.
8. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: теория и практика: учебное пособие для преподавателей и студентов. - М.: Филоматис, 2004. – 416 с.
9. Kasiiants S. The peculiarities of future economists' professional training at foreign universities / S. Kasiiants // Scientific enquiry in the contemporary world: theoretical basics and innovative approach. 2nd edition. Vol.3. Psychology and pedagogics: research articles, B&M publishing, San Francisco, California. 2014. – 35-39 pp.
10. Swain M. Problems in output and the cognitive processes they generate: A step towards second language learning / M. Swain, S. Lapkin / Applied Linguistics, 16. - 1995. - P. 371-391.

Transliteration of References

1. Avramenko M.M. *Inozemna mova yak zasib formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv* / М. М. Avramenko // Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. – 2009. – Vyp. 132. – S. 393–397.

2. Horobets S. A. *Teoretychni zasady problemy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia-ekonomista* / S. A. Horobets // Visnyk Zhytomyrskoho derzh. un-tu im. I. Franka. – 2007. – Vyp. 31. – S. 106–109.
3. *Zahalnoievropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia*. Viddil suchasnykh mov. – K: Lenvit, 2003. – 78s.
4. *Kompetentsii v obrazovanii: opit proektirovaniya*: sb. nauch. tr. / pod red. A. V. Hutorskogo. – M.: Nauchno-vnedrencheskoe predpriyatie «INEK», 2007. - 327 s.
5. *Kontsepsiia rozvytku ekonomichnoi osvity v Ukraini* // Osvita v Ukraini. – 2004. - 23 sichnia. - S. 4-5.
6. Chaplak M. *Suchasni tendentsii formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh pedahohiv* [Elektronnyi resurs] / M. Chaplak, S. Kotova // *Sovremennye voprosy mirovoi nauky - 2010 : materialy konferentsii*. - Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Pedagogica/58932.doc.htm.
7. Cherednichenko H. A. *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti studentiv ekonomichnykh spetsialnostei* / H. A. Cherednichenko // *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity*. Ser.: Pedahohika i psykholohiia: zbirnyk statei. - Yalta: RVV KHU, 2013. - Vyp. 41. - Ch. 4. - S. 386-392.
8. Schukin A.N. *Obuchenie inostrannym yazykam: teoriya i praktika: uchebnoe posobie dlya prepodavatelei i studentov*. - M.: Filomatis, 2004. - 416s.
9. Kasiiants S. *The peculiarities of future economists professional training at foreign universities* / S. Kasiiants // *Scientific enquiry in the contemporary world: theoretical basics and innovative approach*. 2nd edition. Vol.3. Psychology and pedagogics: research articles, B&M publishing, San Francisco, California. 2014. – 35-39 pp.
10. Swain M. *Problems in output and the cognitive processes they generate: A step towards second language learning* / M. Swain, S. Lapkin / *Applied Linguistics*, 16. - 1995. - P. 371-391.